

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 17 februari 1919 kl. 1/2 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av belöningar från det allmännas sida i ökad utsträckning åt jordbruksarbetare, som under viss tid haft ständigt sysselsättning inom jordbruket.

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 128, har herr *Olsson* i Berg *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, i vad mån och på vad sätt belöningar från det allmännas sida åt jordbruksarbetare, som under viss tid haft ständigt sysselsättning inom jordbruket, i större utsträckning än som nu sker bör komma till stånd, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Till stöd för motionen har anförts följande:

»Vid 1918 års lagtima riksdag väckte undertecknad med instämmande av ett 50-tal ledamöter av riksdagens andra kammare en motion, nr 224, i vilken yrkades, att statsmakterna måtte, i syfte att i någon mån lindra den alltmer känbara bristen på arbetskraft vid jordbruket, lämna penningpremier åt jordbruksarbetare, som varit anställda hos samme husbonde eller vid samma gård under vissa år. Motionen utmynnade i en hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, om och på vilka villkor dylika premier måtte kunna tilldelas tjänare, tjänarinnor, statare, dagkarlar och torpare, som under vissa år haft ständigt anställning i jordbrukets tjänst.

I sitt utlåtande över den ifrågavarande motionen uttalade jordbruksutskottet, att det visserligen vore önskvärt, att åtgärder vidtoges för att draga arbetare till jordbruket och att det även vore möjligt, att den föreslagna åtgärden skulle fylla denna uppgift samt förhindra jordbruksarbetarnas övergång till industrien. Icke desto mindre avstyrkte utskottet motionen, som därefter också avslogs av riksdagens båda kamrar. Då emellertid av vissa uttalanden att döma betänkligheterna mot motionen avsågo mindre själva syftet och idén med densamma än vissa detaljer i förslaget, så ha vi trott oss våga förutsätta, att detta skulle i något ändrad utformning kunna påräkna riksdagens bifall, varföre vi tillåta oss att ånyo påkalla uppmärksamhet för denna angelägenhet.

Såsom motiveringen till motionen vid fjolårets riksdag sökte framhålla, äro orsakerna till den inom jordbruket rådande bristen på arbetskraft framförallt av ekonomisk natur. Vare sig före kristiden eller ännu mindre under densamma har det varit möjligt för jordbruket att tävla med industrien om arbetskraften. Huru det i detta avseende kommer att gestalta sig efter kristiden är visserligen vanskligt att uttala sig om. Mycket synes dock tala för att städernas och industriorternas lockelser på landsbygdens arbetare komma att ökas i och med återgången till normala förhållanden. Genomförandet av lagstadgad 8-timmars arbetsdag inom industrien kommer givetvis också att för mången göra industriarbetet mera tilltalande än arbetet inom jordbruket, där något liknande av helt naturliga skäl icke kan ifrågakomma. Slutligen torde man böra räkna med att vid världskrigets slut emigrationsfrågan åter blir aktuell, i det att med all sannolikhet en stark efterfrågan på svensk arbetskraft kommer att göra sig gällande i utlandet. Skola vi då kunna bevara vårt unga folk, så måste vårt svenska näringsliv göras konkurrenskraftigt. Risken att gå förlustig arbetskraften är därvid givetvis större ju sämre lottad och svagare rustad en näringsgren är att upptaga denna tävlan.

Detta spörsmål, om det svenska näringslivets ställning efter kristiden, är av utomordentlig vikt och på samma gång utomordentligt invecklat och svårlöst. Det förslag, som vi härmed i all anspråkslöshet våga att ånyo underställa riksdagens prövning, avser ingalunda en lösning av detta problem. Vi dela också fullständigt den mening, som uttalades av jordbruksutskottet i dess utlåtande över nämnda motion vid fjolårets riksdag, eller att frågan om jord-

brukets arbetskraft löses riktigast genom att jordbruket göres så ekonomiskt bärkraftigt, att det kan nöjaktigt betala sitt folk. Men huru detta skall tillgå är i och för sig ett nog så svårlöst problem, och intill dess att det har blivit löst torde det icke vara överflödigt att söka sig fram efter andra vägar för att i möjligaste mån bevara arbetskraften åt jordbruket.

Det är till detta mål, som denna framställning syftar.

Som skäl för sitt avstyrkande av motionen vid förra årets riksdag anförde jordbruksutskottet i första hand *ekonomiska* betänkligheter. För vinnande av det med motionen avsedda syftet skulle, befarade utskottet, erfordras ett högst betydande årligt anslag. Men dessutom skulle, menade utskottet, förmånen av den föreslagna anordningen komma endast sådana jordbrukare till del, som hava jordbruksarbetare i sin tjänst, under det att småbrukarna, som icke sysselsätta några legda arbetare, icke skulle hava någon motsvarande fördel av premieringen. Denna omständighet i förening med utsikten av ökade premier för den jordbruksarbetare, som kvarstannar i sin tjänst, syntes utskottet möjligen kunna medföra, att den strävan att snarast möjligt förvärva eget jordbruk, som bör förefinnas hos varje dugande jordbruksarbetare, minskas.

Dessa sistnämnda skäl för avslag förefalla onekligen ganska långsökta. Större avseende förtjäna de ekonomiska betänkligheterna, även om utskottet synes hava väsentligt överskattat de ekonomiska konsekvenserna av förslaget genomförande. För att emellertid ytterligare begränsa dessa låter det mycket väl tänka sig, att premierna utgå endast *vart femte år* i stället för varje år, som i fjolårets motion ifrågasattes. Det låter också tänka sig, att av premiebeloppet endast hälften utbetalas direkt till den premieberättigade, medan den andra hälften för hans räkning insättes i sparbank eller annan penningförvaltande inrättning som grundplåt till ett blivande eget hem att utbetalas efter exempelvis 20 års anställning eller dessförinnan, om premietagaren önskar bilda eget hem. Genom en sådan anordning avlägsnar man alldeles grunden för de farhågor, som jordbruksutskottet hyste, att utsikten till ökade premier skulle kunna motverka strävan att snarast förvärva eget jordbruk. I stället skulle på denna väg denna strävan komma att verksamt uppmuntras och befordras.

Avlider premietagare, för vilkens räkning insättning, enligt vad ovan säges, skett i bank eller annat penningförvaltande verk, utan

att hava lyftat sig tillkommande tillgodohavande, bör detta tillfalla hans arvingar eller rättsinnehavare.

Den föreslagna anordningen synes slutligen böra bli av retroaktiv verkan såtillvida, att avseende fästes jämväl vid den tid, som tjänare eller arbetare varit i tjänst vid tidpunkten för det ifrågasatta beslutets ikraftträdande.

Skulle mot förmodan betänkligheter kvarstå mot att även under de delvis ändrade förutsättningar, som ovan angivits, genom direkta förut bestämda penningpremier uppmuntra jordbruksarbetarna att kvarstanna vid jordbruket, lär det, såsom av reservanter inom jordbruksutskottet vid fjolårets riksdag erinrades, icke vara omöjligt att finna andra medel, som kunna verka i detta syfte, t. ex. att genom statsanslag åt hushållningssällskapen förmå dessa att i större utsträckning än som nu sker utlämna belöningar till jordbrukets arbetare för långvarig och trogen tjänst.»

Utskottet.

Såsom i motionen erinrats väcktes av herr Olsson i Berg vid föregående års lagtima riksdag en motion, nr 224, med samma syfte som den nu förevarande. I sitt med anledning av förenämnda motion avgivna utlåtande, nr 22, anförde utskottet följande:

»Förevarande motion avser att bereda jordbruket ökad möjlighet att konkurrera med industrien om arbetskraft. För ändamålet har föreslagits, att staten, helst varje år, skulle lämna penningbelöningar åt tjänare, tjänarinnor, statare, dagkarlar och torpare, som oförvitligt tjänat 5 år hos samma husbonde eller vid en och samma gård, och skulle dessa belöningar vart femte år kunna höjas. Eluru till stöd för motionen uppdragits en jämförelse emellan nuvarande abnorma pris å en del för jordbruket erforderliga industriartiklar och de fastställda priserna å vissa jordbruksprodukter, synes motionärens avsikt vara, att den föreslagna premieringen skall tillgripas icke blott under nuvarande kristid utan även efter återinträde av normala förhållanden. Motionären har icke uttalat sig angående storleken av de föreslagna belöningarna, men synes avsikten vara, att dessa skola bestämmas till sådana belopp, att jordbruksarbetarnes löneförmåner därigenom bliva till storleken jämförliga med industriarbetares löner. För vinnande av det med motionen avsedda syftet skulle sålunda med sannolikhet erfordras ett högst betydande arligt anslag.

Det synes utskottet visserligen möjligt, att den föreslagna åtgärden skulle draga arbetare till jordbruket samt förhindra jordbruksarbetarnas övergång till industrien. De fördelar, som härigenom kunde beredas jordbruket, skulle emellertid tydligen endast komma sådana jordbrukare till del, som hava jordbruksarbetare i sin tjänst, samt i viss mån bliva beroende av antalet anställda arbetare, under det att småbrukarna, som icke syssetsätta några legda arbetare utan driva sitt jordbruk själva med tillhjälp av endast hustru och barn, icke skulle hava någon motsvarande fördel av premieringen. Denna omständighet i förening med utsikten

av ökade premier för den jordbruksarbetare, som kvarstannar i sin tjänst, synes utskottet möjligen kunna medföra, att den strävan att snarast möjligt förvärva eget jordbruk, som hör förefinnas hos varje dugande jordbruksarbetare, minskas.

Utskottet anser det visserligen önskvärt, att åtgärder vidtagas för att draga arbetare till jordbruket. Det synes utskottet emellertid olämpligt att genom sådana konstlade medel, som motionären föreslagit, söka nå detta syfte. Enligt utskottets förmenande torde härför böra användas sådana medel, som sätta arbetsgivarna i tillfälle att med lämpligt avvägda förmåner kvarhålla sina arbetare vid jordbruket samt göra detta så ekonomiskt bärkraftigt, att det kan nöjaktigt betala sitt folk.»

Med anledning av vad utskottet år 1918 sålunda uttalade hava motionärerna nu föreslagit i viss mån andra grunder för premieringen än föregående år. Utskottet kan emellertid ej finna, att dessa nya grunder upphäva de betänkligheter mot förslaget, som utskottet förut uttalat. En inskränkning av premieringen till vart femte år synes utskottet näppeligen komma att draga nämnvärt mindre kostnader än en sådan för varje år, då premierna, för att hava avsedd verkan, i det förra fallet torde behöva göras avsevärt större än i det senare.

Utöver förut angivna skäl för premieringens genomförande hava motionärerna nu anfört, att inom kort med sannolikhet en stark efterfrågan på svensk arbetskraft komme att göra sig gällande från utlandet samt att detta skulle medföra svårigheter, särskilt för jordbruket. Enligt utskottets förmenande torde dock denna efterfrågan bliva lika kännbar för industrien, särskilt med avseende å dess mera kvalificerade arbetskraft, varför emigrationsfrågan lika väl synes kunna åberopas såsom stöd för genomförande av premiering i syfte att kvarhålla arbetskraften vid industrien.

Det alternativt framlagda förslaget att genom statsanslag till hushållningssällskapen förmå dessa att i större utsträckning än nu sker utlämna belöningar till jordbrukets arbetare för lång och trogen tjänst, synes utskottet vara av alltför liten räckvidd för att kunna i nämnvärd grad bidra till lösning av den föreliggande frågan.

Ehuru utskottet alltjämt finner det vara ett önskemål, att medel kunde utfinnas till avhjälpande av svårigheterna med avseende å arbetskraften till jordbruket, kan utskottet likväl ej frångå sin föregående år uttalade uppfattning, att detta ej bör ske med konstlade medel utan med sådana, som sätta arbetsgivarna i tillfälle att med lämpligt avvägda förmåner kvarhålla sina arbetare vid jordbruket samt göra detta så ekonomiskt bärkraftigt, att det kan nöjaktigt betala sitt folk.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 februari 1919.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: se nr 7.

Reservation

av herrar *Larsson* och *Ericson* i Obergå.